

ZELFBEELD EN IDENTITEIT

Wie ben ik?

Pleegkinderen hebben niet altijd duidelijke herinneringen van de situatie bij hen thuis. Bijvoorbeeld een kind dat op zeer jonge leeftijd in een pleeggezin geplaatst is, zich nauwelijks iets herinnert van zijn gezin van herkomst en geen contact met ze heeft. Maar of kinderen nu veel, weinig of helemaal geen contact hebben met hun gezin van herkomst, ze hebben in elk geval fantasieën en dus ook gevoelens over hun gezin. Deze gevoelens kunnen hun gedrag beïnvloeden in het pleeggezin. Voor pleegouders is het moeilijk om met het gedrag dat uit deze gevoelens voortkomt, om te gaan. Tenzij ze begrip hebben voor het belang dat het gezin van herkomst voor pleegkinderen heeft.

In feite hebben we het nu over **identiteit**. Nergens is het onderwerp van identiteit en zelfbeeld zo belangrijk als in de pleegzorg. Identiteit en zelfbeeld staan in nauw verband met het gevoel van verbondenheid dat ieder van ons heeft met onze eigen geschiedenis. We zijn allemaal verwickeld in een levenslang proces van het ontdekken, ontwikkelen en in stand houden van een “zelf-gevoel”. We doen dat aan de hand van relaties die we met anderen hebben. Er zijn gebeurtenissen in onze levens die ons plotseling dwingen onze identiteit (zelf-gevoel) opnieuw te bekijken. Dat kan ons beeld doen veranderen. Bijvoorbeeld de geboorte van kinderen, het volwassen worden, huwelijk, verhuizing, overlijden van een familielid. Ons gevoel over onze levensgeschiedenis en wat wij over onszelf weten hangt nauw samen met onze kindertijd in ons gezin. Onze ervaringen worden verteld door, en gedeeld met de gezinsleden. We kunnen herinneringen ophalen door er met ouders, broers, zussen, andere familie en oude buren over te praten.

De meesten van ons die in een gezin zijn opgegroeid, hebben familieleden die ons iets kunnen vertellen over toen we klein waren. Wij op onze beurt hebben herinneringen die we kunnen doorgeven aan familieleden die na ons komen. Het gezin waaruit we komen heeft een grote invloed op wie we zijn en hoe we over onszelf voelen. Het respect en de waarde die gegeven is aan onze cultuur bepaald of we er trots op kunnen zijn en er kracht aan kunnen ontleen. Het verband dat is aangebracht tussen de leden van het gezin maar ook het hele netwerk van de familie maakt dat we ergens bij horen, dat er continuïteit in ons leven is en daarmee meestal ook stabiliteit.

Daarin verschilt de situatie van pleegkinderen. Ze moeten hun identiteit ontleen aan verschillende gezinnen! Kinderen in de pleegzorg hebben soms een aantal overplaatsingen achter de rug. Ze hebben misschien slechte vage herinneringen aan bepaalde gezinnen, plekken waar ze gewoond hebben en de scholen die ze bezocht hebben.

Pleegkinderen hebben misschien geen contact meer met de gezinnen waar ze gewoond hebben, in sommige gevallen zullen ze niet eens de naam weten van het gezin waar ze woonden toen ze leerden lopen of voor het eerst naar school gingen. Ze herinneren zich soms slechts een reeks van maatschappelijk werkers, pleegouders en andere kinderen uit een aantal ogenschijnlijk willekeurige overplaatsingen en veranderingen.

Een groot aantal kinderen dat in de pleegzorg is opgegroeid, heeft geen medische gegevens, foto's van toen ze klein waren, rapporten van school en dergelijke. Maatschappelijk werkers en pleegouders hebben niet altijd systematisch deze gegevens verzameld om ze door te geven aan de kinderen. Met andere woorden, vaak zijn hele stukken uit het leven van deze kinderen “kwijt”.

De nieuwsgierigheid van pleegkinderen naar hun verleden en hun mogelijkheden om verbanden te leggen met dat verleden werden door pleegouders en maatschappelijk werkers niet altijd aangemoedigd en ondersteund. Vaak gebeurde dit uit bescherming, omdat het voor het kind en voor de pleegouder pijnlijk kan zijn. Hun poging om meer te weten te komen over hun verleden gaf soms weerstand bij instellingen, pleeggezinnen en soms zelfs bij hun gezin van herkomst waardoor ze zich mogelijk ook nog schuldig voelden over hun nieuwsgierigheid naar hun verleden. Want het lijkt alsof ze ouders en pleegouders verdriet doen met hun vragen,

We zijn ons er tegenwoordig meer van bewust dat kinderen en volwassenen die in een pleeggezin zijn opgegroeid geholpen moeten worden de stukken van hun verleden aan elkaar te passen. Om hen zo te helpen een positieve identiteit te ontwikkelen. Anders zullen ze alle afwijzingen en overplaatsingen verklaren met “Ik ben slecht” of “Ik was kennelijk niet geliefd”. En dan is het moeilijk om een gevoel te ontwikkelen dat je een verantwoordelijk en capabel mens bent.

Banden herstellen en in stand houden

Het is onze taak kinderen te helpen iets te weten te komen over, te begrijpen van en een binding te krijgen met hun geschiedenis en hun wortels op een manier die bijdraagt tot een positief identiteitsgevoel

De eerste moeilijke taak die maatschappelijk werkers en pleegouders gezamenlijk hebben, is kinderen te helpen begrijpen waarom ze van hun ouders gescheiden werden en in een pleeggezin geplaatst zijn. De breuk heeft soms niet alleen betrekking op de band tussen kind en ouders, maar tegelijkertijd tussen kind en de hele familie - broers, zussen, opa's en oma's e.d.

Een tweede moeilijke taak is kinderen te helpen al die verschillende gevoelens over hun gezin van herkomst te uiten. Deze gevoelens kunnen variëren van woede tot liefhebben, van ambivalentie tot boosheid. Het is een moeilijke opdracht het kind te stimuleren deze gevoelens te uiten, zonder zelf een waardeoordeel uit te dragen.

**“Je moet niet zulke lelijke dingen zeggen over je moeder, ze heeft je geen pijn willen doen”
of “Je hebt gelijk dat je je familie niet wil zien na alles wat ze je aangedaan hebben”**

Kinderen kunnen het idee krijgen dat ze hun gevoelens over hun ouders moeten aanpassen om de mening van pleegouders te ondersteunen. Een valkuil in het werk in de pleegzorg is dat is dat we soms wensen dat het verleden van het kind er niet is en dat alles wat daarbij hoort verdwijnt.

Redenen kunnen zijn:

- De ouders van een pleegkind kunnen lastig zijn om mee samen te werken.
- Op grond van verliezen die zij hebben ondervonden kunnen ze emotionele problemen hebben, onvoorspelbaar, boos en grillig zijn.
- Het kan kinderen van streek maken de ouders te bezoeken of zelfs maar aan ze te denken. Pleegouders geven soms aan dat het gedrag van een kind, na een bezoek aan zijn ouders, verslechtert.
- Een kind kan alle ouders tegen elkaar uitspelen. We weten dat het kind lichamelijk of emotioneel werd beschadigd door de ouders.
- We kunnen gefrustreerd raken wanneer het gedrag van het kind niet zo snel vooruitgaat als we zouden willen.

- Onze eigen gevoelens van onzekerheid en angst om als pleegouder tekort te schieten maakt ons gespannen. We krijgen het gevoel te moeten concurreren met de ouders van het kind.

Deze redenen maken begrijpelijk dat pleegouders het verleden van het kind en al diegenen die daarmee verbonden zijn, het liefst zien verdwijnen. Voor pleegouders die zelf geen kinderen kunnen krijgen kan het in het bijzonder moeilijk zijn om te accepteren dat ouders kinderen krijgen en ze vervolgens mishandelen. Juist het vermogen om deze dilemma's en ambivalente gevoelens op te lossen draagt bij tot ons succes als opvang- en pleegouder.

Gebaseerd op theorie STAP cursus

